

agrarische productie na 1300/1350 af? Wellicht had deze tweelingpublicatie nog meer aan waarde gewonnen als men een vakhistoricus had aangetrokken die wat verder van de bronnen afstand. Deze had om beeldspraak te gebruiken 'een kop op het werk kunnen zetten' en de richting kunnen aangeven voor het verdere onderzoek, zowel in de grond als in de archieven.

Het boek eindigt met een oproep aan de lokale overheden om een stads- of regionaal archeoloog aan te stellen. Gezien de dreigende teloorgang van het nog resterende bodemarchief en het feit dat eerder door amateurs uitgevoerd bodemonderzoek zeer slecht gedocumenteerd blijkt te zijn, is dit hard nodig. Amateurs en vakmensen vullen elkaar juist aan. Dit laatste is helaas nog lang niet overal tot in de vergaderkamers van de bestuurders doorgedrongen!

A. C. M. Kappelhof

P. Kooij, P. Pellenbarg, ed., *Regional capitals. Past, present, prospects. Ghent, Groningen, Münster, Norwich, Odense, Rennes* (Assen: Van Gorcum, 1994, viii + 264 blz., f49,50, ISBN 90 232 2655 0).

Gent, Groningen, Münster, Norwich, Odense en Rennes: het zijn zes voorbeelden van *regionale hoofdsteden*. Regionale hoofdsteden — er zijn er honderden van in Europa — functioneren formeel of informeel al eeuwenlang als de centrale plaats van een soms uitgestrekte en veelal perifere gelegen regio. In hun gebied zijn ze de (ongekroonde) koningin, en zo worden ze ook gezien door de inwoners die vaak trots zijn op hun stad met haar eerbiedwaardige ouderdom en architectonische rijkdom. Maar schijn bedriegt: regionale steden liggen in de slagschaduw van de machtige nationale hoofdsteden en wereldsteden.

Historisch bezien, is hun ontwikkeling die van een toenemende afhankelijkheid van bovenregionale verbanden. In de middeleeuwen hadden ze vaak een grote mate van autonomie, zowel politiek-bestuurlijk als economisch. Die soevereiniteit is grotendeels verloren gegaan. Politiek zijn ze geleidelijk ingekaderd in zich vormende natiestaten, economisch zijn ze 'extern gecontroleerd' geraakt. Dat wil zeggen: over het wel en wee van hun arbeidsplaatsen wordt elders beslist. Veel voorheen zelfstandige bedrijven in de stad zijn immers onderdeel geworden van grote concerns die elders hun hoofdkantoor hebben staan.

Dat het ondanks verlies aan autonomie met veel regionale hoofdsteden niet slecht gaat, wordt in deze bundel duidelijk. Natuurlijk: er zijn verschillen. Steden die niet al te ver afliggen van grootstedelijke gebieden kunnen profiteren van de overloop van bedrijven en inwoners uit de door congestie en duurte geplaagde agglomeraties. Geïsoleerde steden gaat het minder voor de wind, al is hun ontwikkeling vaak toch beter dan die van het omringende platteland dat aan functieverlies lijdt — zeker als dat platteland landschappelijk gezien weinig aantrekkelijk oogt (dus geen toerisme) en sterk aangewezen is op landbouw (waarvan de producten in de Europese Unie in feite niet nodig zijn). Veel hangt ook af van de inzet en bekwaamheid van lokale actoren: bestuurders en ondernemers die hun stad een warm hart toedragen.

De bundel is het produkt van een congres dat in september 1990 in Groningen werd georganiseerd ter gelegenheid van het 950-jarig bestaan van de stad. Het aardige van het congres en de bundel is de participatie op voet van gelijkheid van historici en sociaal-geografen. Van de zes genoemde steden wordt de sociaal-economische geschiedenis geschetst door historici, de hedendaagse sociaal-economische ontwikkelingen door geografen. Zo krijgt elke stad een tweeluik. Aan de twaalf artikelen gaat een korte meer theoretische inleiding vooraf; in een nabeschuiving proberen beide redacteurs—inderdaad een stadshistoricus en een geograaf—

langs inductieve weg te komen tot wat meer algemeen geldende uitspraken over *de* regionale hoofdstad. Doel van de conferentie en het boek is ten slotte 'to analyse the convergence and divergence in the development of the six cities'.

De bijdragen hebben veel aandacht voor beroepsgroepen, economische sectoren, handelsrelaties, de reikwijdte van het achterland van de stad en bevolkingsgroei. Daarnaast is er soms aandacht voor culturele en politieke ontwikkelingen (in verleden en heden) en voor stedenbouwkundige en planologische plannen (bij de geografen). In het algemeen zijn de beschouwingen informatief, maar tevens sterk beschrijvend van aard en overladen met cijfers. Van toetsing of vorming van theorie is eigenlijk nauwelijks sprake; het boek wordt weinig meer dan de som der delen. De comparatieve meerwaarde blijft dus beperkt. Graag had ik gezien dat de inleidende theoretische beschouwing meer gewicht en uitwerking had gekregen, bijvoorbeeld ten koste van de vele pagina's die aan Odense gewijd zijn. Dat zijn er 52, en dat is in vergelijking met Gent (28), Norwich en Rennes (beide 36) te veel van het goede.

Zoals men mag verwachten van een dergelijke bundel, is de kwaliteit wisselend. Er staan goed geschreven verhalen in, maar ook bijdragen die zich moeizaam voortslepen. Dieptepunt vind ik de tweede bijdrage over Gent. Daarin valt geen rode lijn of betoog te ontdekken. Een overdaad aan tabellen en figuren maakt de indruk de armoede van de tekst te moeten compenseren. Dat mislukt echter. In tabel 6 zijn kolommen omgedraaid, en alle cijfers uit tabel 7 worden herhaald in tabel 8. Ik begrijp dat de formule van het boek met zich mee brengt dat een tweede bijdrage over Gent niet kan ontbreken, maar dan hadden de beide redacteurs het verhaal moeten (her)schrijven. Ze hebben zich er nu te gemakkelijk van afgemaakt.

Hoewel bepaald geen ideaal boek, is het toch goed dat het er is. Veel informatie over de zes gekozen steden is slechts beschikbaar in de landstaal. Hun historische en geografische ontwikkeling is nu beschreven in een voor bijna iedereen toegankelijke taal. En hopelijk is de bundel een voorproefje van een degelijke comparatieve studie van regionale hoofdsteden. Want het onderwerp is er interessant genoeg voor.

B. C. de Pater

M. Huiskamp, C. de Graaf, *Gewogen of bedrogen. Het wegen van geld in de Nederlanden* (Leiden: Rijksmuseum Het koninklijk penningkabinet, 1994, 100 blz., f19,50, ISBN 90 73882 02 8).

Sedert 1989 schenkt een verzamelaar jaarlijks een deel van zijn verzameling muntweegapparaten aan het Koninklijk Penningkabinet, waardoor de collectie geldbalansen van het museum inmiddels uit 87 stuks bestaat. In deze publikatie wordt in twee bijdragen, één van M. Huiskamp getiteld 'Van wisselaars tot woekeraars, tollenaars en vrekken: het wegen van geld in de Nederlandse schilderkunst van de 16e en 17e eeuw' (11-56) en één van C. de Graaf met de titel 'Muntmeesters en -schenkers, vervalsers en wisselaars: muntgewichten en muntweegapparatuur in de Nederlanden' (57-92), vanuit verschillende disciplines ingegaan op de geschiedenis van dit gebruiksartikel. Aangezien C. de Graaf de geschiedenis van de objecten behandelt en deze bij M. Huiskamp het uitgangspunt zijn van een systematisch overzicht van het genre geldscènes in de schilderkunst in de gekozen periode, was een omgekeerde volgorde van de bijdragen logischer geweest. Om die reden wordt eerst aandacht besteed aan de tweede bijdrage. Daarin wordt uiteen gezet wie zich bezighielden met de productie van en controle op munten: